

ROOMSCH-KATHOLIEKE VOLKSPARTIJ

De **Roomsch-Katholieke Volkspartij** (RKVP) was tussen 1922 en 1933 de voornaamste katholieke splinterpartij in Nederland. De partij werd op 30 december 1922 opgericht in het St. Augustinuspatronaat te Amsterdam door een kleine groep katholieken uit Amsterdam, Utrecht, Tilburg en Eindhoven. Tot voorlopig voorzitter van de partij was de Amsterdamse ambtenaar P.M. Beyersbergen van Henegouwen benoemd, terwijl zijn plaatsgenoot J. Kayen (eveneens ambtenaar) de functie van partijsecretaris op zich nam. Beiden waren politiek nog weinig ervaren. Dit gold ook voor de overige oprichters, waarvan de meesten eveneens uit de ambtenarij afkomstig waren. De voornaamste reden voor de oprichting van de nieuwe partij was de volgens de dissidenten de weinig sociale en democratische koers van de RKSP. De partij liet, in de ogen van de RKVP, de oren te veel hangen naar de conservatieve werkgeversvleugel, die vooral na de oprichting van de behoudende **Nieuwe Katholieke Partij** (NKP) in mei 1922 sterk aan invloed had gewonnen. Dissidente partijvorming achtten de oprichters de aangewezen weg om de RKSP weer in het juiste vaarwater te krijgen.

De oprichting van de RKVP vond al spoedig in het gehele land weerklank. Op tal van plaatsen werden in de winter van 1923 afdelingen van de RKVP opgericht. Verreweg de grootste en belangrijkste afdeling was die in Tilburg. Reeds in mei 1922 had een deel van de katholieke bevolking zich hier van de RKSP afgekeerd en op de lijst van de in de stad zeer populaire Antoine Arts en zijn zoon Pius Maria Arts gestemd (**Lijst Arts**). In januari 1923 meldde ook Pius Maria Arts zich met veel van zijn aanhangers bij de RKVP aan en al spoedig nam hij een belangrijke positie in binnen de partij. De door de familie Arts beheerde *Nieuwe Tilburgsche Courant* gold als de officieuze spreekbuis van de splinterpartij. Op 30 januari 1923 drukte deze krant als eerste het partijprogramma af. De RKVP manifesteerde zich daarin als een in sociaal opzicht vooruitstrevende en antimilitaristische partij met sterk katholieke trekjes. Zo wenste de partij behalve uitbreiding van de sociale wetgeving en geleidelijke nationale ontwapening ook de opheffing van het processieverbod en de handhaving van het gezantschap bij de Heilige Stoel.

De eerste krachtmeting voor de *Volkspartijers* volgde reeds snel. Op 3 april 1923 nam de partij deel aan de Provinciale-Statenvierkiezingen in Noord-Brabant, Utrecht en Noord-Holland. Door de vele stemmen uit Tilburg verkreeg de partij twee Statenzetels in Noord-Brabant. De kort daarna gehouden gemeenteraadsverkiezingen in Tilburg verliepen nog succesvoller voor de jonge partij: de RKVP sleepte maar liefst negen zetels in de wacht.

Buiten Tilburg kreeg de partij echter nauwelijks vaste voet aan de grond. Prominente vooruitstrevende katholieken als J.A. Veraart en E.B.F.F. Wittert van Hoogland besloten om binnen de RKSP te werken aan de 'democratisering' van de partij en zij richtten daartoe de studieclub St. Michaël op. De Michaëlisten stonden over het algemeen kritisch tegenover de RKVP. Ook op de steun van de rooms-katholieke kerk en pers hoefden de Volkspartijers niet te rekenen. Voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 1925 gaf de bisschop van Den Bosch zijn volgelingen het uitdrukkelijke advies om niet op de brekers van de katholieke eenheid te stemmen.

Het resultaat bij deze verkiezingen was voor de RKVP lichtelijk teleurstellend. Met 1.3% van de stemmen kreeg de partij één zetel, terwijl op minstens vier was gerekend. De ene zetel werd bezet door Arts, die in zijn *maidenspeech* flink uithaalde naar de RKSP omdat die hem de toegang tot de katholieke Kamerclub in de Tweede Kamer had ontzegd.

Arts' Kamerlidmaatschap was weinig succesvol: als eenling kreeg hij niet veel voor elkaar in de Tweede Kamer. Bovendien verloor de RKVP na 1925 de steun van de *Nieuwe Tilburgsche Courant*. Weliswaar verscheen vanaf maart 1925 het partijblad de *Roomsche Democraat*, maar dit blad, dat onder leiding van de sterk anticalvinistische rentebestrijder M.J.G. Kuypers stond, had niet de oplage en de kwaliteit van de *Nieuwe Tilburgsche Courant*.

In januari 1926 zocht de RKVP voorzichtig toenadering tot de RKSP, waar men druk bezig was met een reorganisatie. In een aantal informele bijeenkomsten trachtte de RKVP haar grote broer te overtuigen van de verdiensten van het eigen, in 1923 opgestelde reorganisatierapport. De pleidooien van de *Volkspartijers* voor een volledig op basis van standen gefederaliseerde katholieke partij werd door de RKSP echter als onrealistisch afgewezen, waarmee de fusiebesprekingen reeds in een vroeg stadium waren afgebroken.

Van 1927 tot 1929 kende de RKVP een weinig gelukkige periode. De in 1927 gehouden verkiezingen voor de Provinciale Staten zorgde bijna voor een halvering van het aantal op de partij uitgebrachte stemmen. Ook het ledental van de partij liep terug van ruim duizend in de begintijd tot minder dan achthonderd in 1929 (eigen opgave). Financiële problemen dwongen de RKVP voorts om de uitgave van de *Roomse Democrat* te staken. Met een beperkte campagne nam de partij aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1929 deel. De uitslag was een fikse tegenvaller voor de *Volkspartijers*: de partij behaalde 23.804 stemmen (0.75%), waardoor zij haar enige zetel verloor.

Na de desastreus verlopen verkiezingen zocht de RKVP wederom toenadering tot de RKSP. Na verschillende bijeenkomsten, legde het bestuur van de RKVP op 14 april 1930 het voorlopig akkoord aan het partijcongres voor. Behalve de meer gematigde afdeling Tilburg, stemden alle afdelingen echter tegen het akkoord. Vooral de weigering van de RKSP om de vorming van studieclubs toe te staan, was voor de meeste congresleden onoverkomelijk. De mislukte fusie poging leidde tot een kleine paleisrevolutie in de partij. De voorstanders van de fusie, Arts, Beyersbergen van Henegouwen en Felix Donders, namen afstand van hun bestuursfuncties. Donders trad zelfs samen met een deel van de Tilburgse afdeling geheel uit de partij. De leiding van de RKVP kwam nu in handen van C.D. Wesseling, een in katholieke kringen prominente journalist en publicist die zich in 1929 bij de partij had aangesloten. Met krachtige hand nam Wesseling de reorganisatie van de partij ter hand. Vanaf september 1930 verscheen onder zijn redactie het nieuwe, redelijk professioneel opgezette weekblad van de partij, *Onze Vaan*. Voorts nam de partij voor de eerste maal statuten (oktober 1931) aan en werd een nieuw partijprogramma vastgesteld (april 1932), dat op sommige punten een zekere radicalisering laat zien (o.a. krachtiger ontwapeningseis). Daarnaast sprak Wesseling zich in sterkere mate uit voor een democratische coalitie met de SDAP, de VDB en de RKSP. De vernieuwde koers bracht de RKVP wederom in de schijnwerpers. Volgens eigen, weinig betrouwbare, opgaven stroomden de nieuwe leden weer toe: in 1932 waren het er inmiddels al ruim 12.000. Meer conservatieve schattingen houden het op zo'n 3000. Ook de verkiezingen voor de gemeenteraden en de Provinciale Staten in 1931, waaraan de RKVP samen met de links-liberale **Democratische Partij** deelnam, lieten een licht herstel zien.

Bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1933 moest de RKVP concurreren met twee nieuwe vooruitstrevende katholieke partijen, de kleine **Roomsch-Katholieke Arbeiderspartij** (RKAP) en de **Katholiek Democratische Bond** (KDB) van J.A. Veraart. Als enige van de drie slaagde de RKVP erin om, na een soms zeer felle campagne waarin de RKSP fel uithaalde naar de dissidenten, een zetel te behalen. De partij kreeg 40.944 stemmen (1.1%), waarvan de meeste uit de kieskringen Tilburg, Limburg, Overijssel en Nijmegen afkomstig waren. Arts nam wederom de behaalde zetel in.

Kort na de verkiezingen zocht de minder succesvolle KDB van Veraart toenadering om te komen tot bundeling van de katholiek-democratische krachten. Begin juli 1933 kwamen de beide partijen tot een akkoord. Op 23 en 24 september 1933 werd het fusiecongres te Den Haag gehouden. De nieuwe naam van de partij luidde **Katholiek Democratische Partij** (KDP). Voorzitter werd J.A. Veraart, secretaris C.D. Wesseling, terwijl Arts de partij in de Tweede Kamer bleef vertegenwoordigen. Als programma nam de nieuwe partij het door Veraart opgestelde KDB-crisisprogramma over. Spreekbuis van de partij bleef het blad *Onze Vaan*.